

GIẤY BÁN

HONG-PHAP (NGOẠI) QUỐC	
Một năm - 3.000	3.000
Sáu tháng - 1.500	1.500
Ba tháng - 750	750

Mua báo phải trả tiền trước.
Theo và mandat gửi cho
M. TRẦN-DINH-PHIÊN. - Ai
đang quảng cáo, việc riêng,
xin thương lượng trước.

TIẾNG-DÂN

CHỖ ĐÓNG CHỮ CHẤM HUYỀN-THỐC-KHÁNH
Quản lý TRẦN-DINH-PHIÊN
La Voix du Peuple 民
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

Nói là cốt cho người ta hiểu.

CÁI KHỜ NÓI KHÔNG HIỂU NHAU

Của một người đọc báo

Mới rồi đọc báo Tiếng-dân số 514, ra ngày 20 Aout 1932, có bài xã thuyết: « Quốc ngữ với chữ Hán có dứt cái giây quan hệ được chưa? » Trong bài đó ý nói quốc ngữ với chữ Hán có quan hệ nhau, chưa dứt hẳn được, muốn hiểu quốc ngữ cho sâu gốc phải học chữ Hán. Sau cùng tác giả lại nói quyết một điều rằng: sau này sẽ có một thời kỳ phải biết chữ Pháp mới hiểu quốc ngữ.

Cái học quốc ngữ: « tiếng mẹ đẻ », mấy lâu nay ai cũng cho là dễ và có ý khinh rẻ, có kẻ cầm như tiếng thổ ngữ, không thêm đếm xỉa gì. Nay đọc bài trên, những người lưu tâm đến sự học mới biết là không dễ mà nó vẫn có cái giá trị cao quý và nguồn gốc sâu xa, kỳ giả vẫn hiểu đồng tình. Song theo ý tác giả bài trên thì cái thời kỳ « quốc ngữ với chữ Hán ở vào quá khứ và hiện tại, mà cái thời kỳ « chữ Pháp với quốc ngữ » ở về tương lai. Chỗ đó thì sở kiến của kỳ giả có khác; vì xét trong thực tế, không nói ai đâu, chính kỳ giả đã kinh nghiệm thì thời kỳ hiện tại này vẫn là cái « thời kỳ chữ Hán và chữ Pháp có quan hệ với nhau » mà không dứt hẳn thời kỳ khác.

Xin thuật câu chuyện dưới đây: Kỳ giả được làm dự vào đám thiếu niên Tây học, 10 tuổi vào trường học, 25 tuổi ra làm việc, nay đã trên 35 tuổi, thỉnh thoảng một vài khi về trong làng quê thăm nhà, nói chuyện với một hai ông già, kể nghe người nói, hai bên nó nghe nhau ngang ngửa nhau! Một bữa ngồi học chuyện với một ông đồ, thẳng thắn câu chuyện kỳ giả nói:

« Bữa đó, tôi bước ra nhà ga đi lại bót bỏ lì, rồi sẵn dịp dạo ngang qua sân lê-nin gặp người bạn làm cơm-mi ở đó... chúng tôi rất đúng; rồi chúng tôi cùng nhau kéo đi nghe họ đọc di-cuật lại hồi... »

Ông đồ ngồi nghe, đồng như không hiểu được gì thì phải! Trái lại, ông đồ học chuyện trong làng cho tôi nghe. Ông nói:

« Ấp lán-lập tôi đây, công dân thì không có, số dân chánh quán cũng ít, liền công dân không bao nhiêu, mỗi năm từ nhân bài xã phải xuất ra hàng ra mà chịu, chưa nói đến chuyện thuế thời với quân nhà... »

Tôi nghe cũng mĩm như vị nghe sấm.

Thế là hai người ngồi giáp mặt nhau, nói tiếng mẹ đẻ với nhau mà cái tiếng mẹ đẻ đó, một đường thì lại Tàu, một đường thì lại Tây, không hiểu nhau chút nào. Khi đó chúng tôi phải nói lại và thích nghĩa cho hai bên hiểu nhau mỗi giờ một giờ trong no. 101 giảng nghĩa:

Ga (gare), là trạm xe lửa đậu để hành khách lên xuống; bót bỏ-lì (Poste de Police) là sở lính cảnh sát ở; sân lê-nin (Lenin), là cái sân đánh trái bóng; mỗi (mode), là kiểu cách ăn mặc; đĩa-cua (discours), là bài diễn văn...

Ông đồ giải nghĩa:

Ấp lán-lập (立立邑), là làng mới dựng; Công-diễn-thở (公田土), là ruộng đất làng chung; Chính-quán (正官), là dân chính gốc ở ấp ấy; Công-bản (公本), là vốn chung lại; Từ-thần-bái-xã (祠神拜社), là cúng thần nơi đình miếu làng; Từ-như (如) là từ riêng; Thuế-thời (稅時), là các lễ, như mừng năm ngày Tết.

Đó, 2 người phải giải nghĩa lại câu nói của mình, sau mới hiểu nhau, mà tiếng nói trên, đầu do Tàu Tây đưa đến mà ngày nay đã thông dụng cả, nào có cái danh từ triết lý khoa học gì đâu. Thế mà muốn hiểu chữ Hán và chữ Pháp, ai dám bảo học tiếng mẹ đẻ cho thông hiểu là việc dễ dàng?

Không học thì chớ, đã là người có học thì hãy gia tâm mà nghiên cứu mới được. Chữ Hán chữ Pháp, đều là cái nguồn của chữ quốc ngữ ta, nếu như ta muốn cho nó giàu thì không nên bỏ qua hai thứ chữ ấy.

Học-Chỉ lại cáo

Nữ tặc ở Nừ ước

Nữ tặc là một xã hội phiến loạn, nhiều đời mới lại hơn cả trên thế giới, cho đến bọn trộm cướp cũng ghê gớm kỳ đời. Nhà đương cục đã bắt sự dò thám mà các án ấy mỗi ngày mỗi nhiều; ngoài đàn ông ra, lại có bọn cướp đàn bà nữa. Bọn cướp đàn bà cũng là kẻ thành thạo, và thủ đoạn cũng đáng sợ. Gần đây có 2 người nữ tặc chuyên nghề ăn cướp xe điện. Họ cầm súng lục dọa người lái xe đi ra miền đông hoang, rồi họ đuổi người xuống, đóng xe đi mất.

Cách hành động của họ vẫn kín đáo, mà thủ đoạn nhà cướp sát cũng không vớ. Có một viên cảnh sát mặc đồ áo thường đã theo xe điện của 2 người, nữ tặc kia cũng đi tới nơi dừng xe, 2 người ấy tưởng là khách trông kẻ mình, không ngờ người ta đã sắp đặt cơ quan sẵn, liền 2 người bị tóm cổ.

CHUYỆN ĐỜI

Việc đời có 3 mặt

Ông Hào Tri Nhì (Hegel người Đức, 1772 - 1831) có nói lịch sử là chỉ chép sự phát đạt của tư tưởng loài người; xét lịch sử cần phải xét cả 3 mặt: mặt chính, mặt trái và mặt trái của mặt trái (正面, 反面, 反面之反面).

Phẩm sự vật trên đời, bất kỳ cái gì cũng có 2 mặt: mặt chính với mặt trái, tức như người Pháp thường nói: « Mặt này có mặt kia ». Cái đó dễ hiểu, vì cái mặt trái ấy nó nằm ở bên kia mặt chính đó, không trở lại có thể biết được. Đến như cái mặt trái của mặt trái thì nó bị 2 cái mặt chính và trái này che đầy một lớp, do đi cái bản thân nó như bóng như khói ẩn hiện không lường. Nên không có con mắt tinh đời mà suy xét cho đến nơi thì không sao thấy được. Ở 1 mặt trái của mặt trái, ở cái đời mà người ta gọi là văn minh này, không cái gì không có mặt trái thứ hai ấy, mà biết bao nhiêu người bị lầm! Xin chứng minh vài chuyện:

1/ Như nói « nhiệt tâm làm xã hội », mặt chính nó là học theo văn minh phương tây, tốt đẹp biết dường nào; còn mặt trái nó là cực kỳ, là giữ thói tục xưa... Chỉ xem 2 mặt thì ai cũng nhận như thế. Nào ai có đó, cái mặt trái của mặt trái kia, là ăn mặc đúng một giao thiệp ranh nghề, cốt mượn cái văn minh của người khác để người khác tìm mồi phủ quí riêng!

2/ Như nói « làm việc từ thiện » thì giúp kẻ nghèo đói, cứu nạn trẻ con không cùng ấy là một chính, trái với mặt ấy là không có lương tâm, không biết thương người, 2 mặt khác nhau biệt là bao nhiêu. Thế mà cái mặt trái của mặt trái kia lại là bán tiếng mua danh, quơ quét đến mấy phần để bỏ túi!

3/ Như nói bảo trì trật tự, giữ cái nền lễ giáo ngày xưa, mặt chính nó thuộc về pháp bảo tồn quốc tủy, dầu không hợp thời cũng gọi là tâm lý nhân chính; còn mặt trái nó thì không phải nói nới, nào là trái với luân lý nghiêm với cương thường đều là sự phạm tội cả. Nhưng ai có biết còn một mặt thứ ba nữa là mượn gió bẻ măng, hiệp hiệp vụ oán, cốt phò thực những kẻ dục quyền cùng kiếm mồi lợi riêng mà bài trừ những người dị kỷ, bất luận người ấy là có tội gì cũng không!

4/ Như nói truyền bá tư tưởng học thuyết văn minh, thì mặt chính là viết báo làm sách, chưng cái danh hiệu văn sĩ trông cũng vẻ vang lắm; còn đằng bên mặt trái, là bọn không biết chữ, không quen biết gì với ngoài bút sắt kia, hai mặt khác nhau đã đành, mà còn cái mặt thứ ba, là đem những chuyện phong tình, những lời đùa nhảm mà đeo độc giả nhồi, sợ công chúng! Nghĩ quả mấy điều kể trên, chúng ta phải nhận lời ông Hào Tri Nhì nói: « cái mặt trái của mặt trái » thật là câu nói lịch duyệt, không phải người học nhàn biết rộng mà có con mắt tinh đời, không đố gì mà phát kiến được chỗ kín nhem vô hình đó.

Vậy xin suy rộng câu danh ngôn ấy mà nhắc lại một lần nữa cho bà già nhớ!

Không những học lịch sử, chúng ta xem người xét, việc cần phải xét cả 3 mặt: 1 là mặt chính, 2 là mặt trái, 3 là mặt trái của mặt trái, mà cái mặt thứ ba này, càng nguy hiểm hơn, nên càng phải lưu ý lắm!

Buồn đời

SAU NGÀY ĐỪNG BẢO - ĐẠI VÔ HUỆ

Ngày 8-9, Đức Bảo-Đại hồi loan đến kinh - đô Huế, ngày 9-9 quan Toàn-quyền cũng đến Huế. Từ ngày 8 đến ngày 11, các công sở đều nghỉ việc. Trong mấy ngày ấy từ các quan và các đoàn thể có phận sự về việc nghinh tiếp, do khách các nơi và nhân dân trong thôn quê đi xem rất đông. Núi Ngự sông Hương này ra một cái quang cảnh rất náo nập.

Theo chương trình đã tuyên bố trước, ngày 10 septembre lúc 3 giờ chiều Đức Kim-thượng có tiếp các và đại biểu các trường.

NGUYỄN NHÂN CUỘC XUNG ĐỘT GIỮA HAI NƯỚC BOLIVIE và PARAGUAY

Theo những tin tức sau cùng, thì mối ác cảm giữa hai nước Bolivie và Paraguay đã âm sâu, một cuộc binh đao chắc không tránh khỏi. Hiện hai nước đã động binh, và ở biên giới Gran-chaco đã có mấy cuộc huyết chiến.

Địa vị hai nước Bolivie và Paraguay trong thế-giới không quan trọng lắm, nên nếu thật có một cuộc chiến tranh giữa hai nước, cái nạn binh đao cũng không tràn lan ra trên thế-giới. Tuy vậy việc đầu công việc của nguyên nhân sâu xa của cuộc chiến tranh hai nước ấy lắm.

Trước hết, ta nên biết địa thế và sản vật của hai nước Bolivie và Paraguay.

Hai nước ấy đều ở Nam-Mỹ không giáp biển, lại đều ở dưới chế độ cộng hòa.

Nước Bolivie là một miền núi, cách nước Pérou mới đến Thái-bình dương; đi về phía này, phải trèo núi Cordillères des Andes. Trái lại, nước Paraguay có sông Parana. Sông này chảy ngang qua một dải đất của nước Argentine rồi đổ ra Đại-tây-dương, gọi là Río de Plata.

Sông Parana lại có một nhánh gọi là Paraguay chảy ngang qua nước Paraguay nhưng trước cũng phải chảy dọc theo một đoạn biên giới Bolivie.

Xem thế thì nước Bolivie bị núi Cordillères des Andes ngăn cách Thái-bình - dương, đường thông thương về phía này không tiện, vậy phải đi đường thủy theo sông Paraguay, sông Parana, rồi ra Đại-tây-dương.

Theo lẽ thường, Bolivie muốn mượn đường thủy ấy, cần phải thân thiện với nước Paraguay. Nhưng lại trái hẳn, không phải hai nước xung đột nhau hòa này là lần đầu tiên, năm 1920 đã xung đột nhau một lần rồi. Nguyên nhân vì sao? xin bày tỏ sau này!

Ở Bolivie có nhiều giếng dầu hỏa của một hội Mỹ: Standard Oil. Dầu ấy thường đem bán ở Argentine và Uruguay. Nhưng ở Argentine lại cũng có dầu hỏa của một hội Anh-Hà (Ha-lan). Royal Dutch.

Một cuộc xung đột giữa hai nước Bolivie và Paraguay thế nào cũng là lợi cho hội Royal Dutch hơn ai hết, bởi vì cuộc xung đột ấy sẽ xô xa dầu hỏa Bolivie ra ngoài thị trường Argentine và Uruguay.

Vì cuộc xung đột ấy cũng đã gây ra lắm. Dân Paraguay có tình ưa chiến tranh. Khoảng thế kỷ vừa qua, dân ấy đánh với dân bất thấy các

Cái mặt kiếp-trong làng văn chữ Hán

(Đọc bài « Chuyện làng văn » trong báo Sài-Thành và phụ thêm vài chuyện thú của ông Thánh-Lãng)

(Tiếp theo)

2/ Thánh 53 tuổi mới tiếp bệ thờ có làm bài thì, trong có câu vờ đầu: « Khuất chỉ niên hoa di đạo thông » (屈指數年花已凋). Thánh đưa ra cho các khách xem, thì không ai biết diễn lịch chữ « thông » ở đâu. Hồi Thánh, Thánh nói: Các ngài học đồ đến khoa giáp mà không biết diễn chữ « thông » sao? « thông » ở đây gọi là « thông » (通) (通) (通). Mấy bác khoa giáp làm bình, vì Thánh nói có sách nên không cãi. Về tra lại mới hiểu là thành ngữ cổ: 五十而知天命 (五十而知天命). Vì thấy chữ « in » nên Thánh làm.

3/ Thánh sinh chữ, hay cho câu đối và chữ hoành phi v. v.; những quan thuộc như phủ, huyện ai hay tới mượn tập thì, nói đem về học, hoặc là xin đối liên gì, Thánh cho cho lại tư thích, có khi được bằng được khen. Vì thế nên có người biết Thánh đối mà cứ tới xin đối xin chữ. Một quan Huyện họ tên Tân Thánh mấy chữ hoành phi, Thánh cho bốn chữ: « 氣貫长虹 » (氣貫长虹), nguyên chữ hoành phi mới có nghĩa, còn nếu viết theo Thánh là chữ hoành phi thì vô nghĩa. Ông huyện biết thế mà xin lỗi rồi, nếu như không khéo để treo thì ra đối Thánh, còn nói Thánh sai mà tự sửa lại hoặc xin Thánh chữa thì có lỗi cái đối của Thánh ra, có lẽ bị cách chức không chơi; trái lại, khéo theo chữ hoành phi đó mà son son thiệp vàng, treo cái đối ra trước mặt công chúng, thì mình cũng mang tiếng đối mà làm trò cười cho đời. Đêm năm nghĩ quanh nghĩ quẩn không biết tính thế nào, bèn đem một khổ thơ ký thuật rồi đưa đối với người bạn là quan Phủ họ Quan Phủ này có văn tài, và đến khoa kha biện và hót cũng được học Hiền không không vừa... Quan Phủ nói: Chết chưa! Quan huyện gặp cái nguy này cũng khó xử thật! Thôi cho tiền độ một số bạc khá khá, tiền độ cứu hộ cho, không thì khôn. Quan huyện bằng lòng. Quan phủ kia lãnh mang đi phân giải cái vấn đề khó ấy. Mà vấn đề khó thật! Làm thế nào chữa cái chữ quỷ ấy mà khỏi lời cái cực đối của Thánh cho Thánh khỏi giận bấy giờ? mà Thánh giận phải chơi sao, có lẽ cái ghê của quan huyện cũng không ngồi yên được! Các ngài hãy xem cái tài phân giải của quan phủ:

Quan phủ nhận viết lời hầu Thánh, nước lân cận, có cả Bolivie, có cả Argentine nữa. Họ ưa c. lên tranh cho nên có đánh với ai, cũng thiệt chết hết người mới chịu thua. Cũng vì lẽ ấy cho nên ở lại, ở Paraguay số dân bà nhiều hơn số dân ông lắm.

Cuộc bất hòa giữa hai nước Bolivie và Paraguay lại còn một nguyên nhân nữa, là việc phân định biên giới giữa sa mạc Gran Chaco. Năm 1929 Bolivie phát hành một tờ tem mới, trên có vẽ hình nước Bolivie gồm luôn sa mạc ấy. Bên kia, Paraguay thấy thế cũng lập tức phát hành một tờ tem mới, cũng vẽ cái hình Paraguay gồm luôn sa mạc ấy. Sau đó, thì chọi nhau, bắn nhau; trận chiến tranh Bolivie - Paraguay năm 1932.

X dịch thuật

trong khi hầu chuyện nhân bầm rằng (lời ra cách tình cờ vớ ý; : Cụ lớn có cho anh Huyện tôi bốn chữ Hoành: 氣貫长虹. Ý nghĩa hay tuyệt. Nhưng anh tôi đem về cứ lấy làm kỳ, mà chưa dám khải. Vì tự thẹn mình lại đến cỡ nhỏ, không đương được bốn chữ quá phồn kỳ. - Sao thế? cái gì là quá? - Hmm: nguyên chữ « Bất khí hoành thông » có 2 diễn: một diễn theo chữ hoành 安 nghĩa là rộng, như cụ lớn chức cao quyền trọng, lại có văn tài danh tiếng lừng lẫy mới là xứng đáng, còn một diễn nữa thì chữ hoành 橫 nghĩa là ngang, diễn ấy thì người thường thường như ngang hàng chúng con cũng theo được, khỏi người ta cho là lạ. Vì chữ đó nên anh Huyện con chưa dám khải, xin thưa cụ lớn chữ chữ 安 mà cho anh con chữ 橫 thì hơn.

Cụ lớn nghe thêm ý, nói: ừ được, như chữ hoành kia có quá phận thì khải chữ Hoành này cũng không sao, để ta viết lại cho.

Thế là bức hoành của quan Huyện được khải bốn chữ: 氣貫长虹. Quan huyện được việc, quan phủ được bạc, mà cụ lớn không lời cái đối ra. Cái miêng « bói » của ông Phủ thật cũng văn nhả thiệt!

Đây là câu chuyện trước 30 năm kia, nhân thấy báo Sài-thành kể chuyện mà kỳ-giả thuật luôn, cho hiện ngày nay thì tại hay hay là thì vẫn do đến đến nữa, người ta cũng cứ son son thiệp vàng mà treo trước mặt công chúng được hết. Vì có mấy ai biết đối nữa. Ai sinh chữ Hán, xin trông gương thành Lăng.

X. T. T.

Việc Thế-giới

TRUNG-HOA

Ngô bệ Phu gửi thư cho Nhật hoàng

Ngô bệ Phu là một vị cựu quân phiệt nước Tân, gần đây không dự việc nước. Theo tin Bắc-bình ngày 28-8. Ngô có gửi cho Nhật hoàng một bức thư dài 2.000 chữ, bện học vấn đã Nhật chiếm Mãn châu. Cuối thư ông nói rằng: « Nhân quí quốc quyền ở nhà ông nên nghĩ (tinh thần) chung đồng với, bang giao chưa dứt nên gửi lời trân trọng... »

NHẬT-BẢN

Nhật phái người sang Mỹ du thuyết

Đối với vấn đề Nhật-Bản thừa nhận Mãn châu, chính phủ Mỹ tỏ ý ác cảm. Chính phủ Nhật đọc phái Đại-thần (Đại-quán-trung-tướng) sang du thuyết để đứng cho Mỹ mượn giải chánh sách đối Mãn của Nhật.

Y-ĐẠI-LỢI

Malatesta từ trần

Malatesta vừa mới từ trần ở La-mã thị 78 tuổi.

Ông ta là một tay cực phách trong cuộc vận động vô chính phủ.

Massolini thường hay lấy việc đi tay lẻo cách mình đã được sự d. mà khoe khoang với thiên hạ. Nhưng cái sự d. ấy ra thế nào? Có ngày lần đến tại phi-xit cảnh sát trước cửa nhà ông. Khi ông đi ra khỏi nhà, thì có 3 người theo ông đi, ông đi đến nhà ông. Ai đến thăm ông hoặc gặp ngoài đường nói chuyện, họ chỉ chào một cái rồi bỏ đi mất, nói gì, nói là người ngoại quốc thì bị trục xuất; nếu là người Ý thì không bị trục xuất bị trục xuất nhà. Cái thái độ như thế thì cho ông đến bị trục xuất, mà lần lần mới có một vài cái đến tay ông trên báo chí thì ông không khi nào được chỉ.

(Xem qua trang 3 cột 5)

<https://ieeulun.hk>